

Motion till riksdagen 2013/14:So484

av **Lena Sommestad (S)**

Ett nytt regelverk för hem för vård och boende (HVB) som drivs i vinstsyfte

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utveckla ett nytt regelverk för att säkerställa kvalitet och likvärdighet i hem för vård och boende (HVB) som drivs med vinstsyfte.

Motivering

Under de senaste 20 åren har HVB, hem för vård och boende, blivit en allt viktigare del av svensk barn- och ungdomsvård. Samtidigt har andelen privata huvudmän i HVB-vården ökat markant. 1990 var knappt 20 procent av personalen i svensk HVB-vård anställd av en privat huvudman, enligt Stefan Wiklund (Konkurrensens konsekvenser, 2011). I början av 2000-talet var andelen privatanställda 45 procent. Flertalet privatanställda arbetade för huvudmän som drev sin verksamhet med vinstsyfte.

Den allt större dominansen av privata, vinstdrivna hem för vård och boende har väckt debatt, av flera skäl. En första central fråga har handlat om själva institutionsvården som behandlingsform, oavsett om den drivs privat eller offentligt. Ett flertal offentliga utredningar har förespråkat familjehems-vård framför institutionsvård.

Debatten har också handlat om de missförhållanden och kvalitetsbrister som har upptäckts på många hem för vård och boende. Vid hälften av landets vårdboenden för unga saknar personalen tillräcklig kompetens, enligt Socialstyrelsen. År 2012 hade vart femte vårdboende så stora brister att Socialstyrelsen krävde åtgärder. Ett exempel på den typ av allvarliga missförhållanden som förekommer i svensk HVB-vård uppmärksammades under våren 2013 vid det privata vårdboendet Järlebo utanför Uppsala. Enligt Socialstyrelsen

Fel! Okänt namn på

har bemanningen på Järlebo varit så dålig att något egentligt behandlingsarbete inte har kunnat bedrivas. Personalen har vittnat om våld, hot och ensamarbete. Järlebo ägs av den vinstdrivande Frösundakoncernen, Frösunda Holdco AB, som i sin tur ägs av riskkapitalbolaget HG Capital Trusts. Frösundakoncernen rapporterade i sin årsredovisning 2011 en ackumulerad vinst på 230 miljoner, enligt Upsala Nya Tidning. Mot bakgrund av detta exempel finns det skäl att fråga vad stat och kommun kan göra för att förhindra att stora vinstuttag i vårdkoncerner inte går ut över kvaliteten i HVB-vården.

Ett ytterligare, mer principiellt problem, som har lyfts av forskaren Stefan Wiklund, handlar om unga klienters ställning i skärningspunkten mellan kommunens socialtjänst och en konkurrensutsatt vårdhemsmarknad. De ungdomar som hänvisas till privata, vinstdrivna vårdboenden är i regel resurssvaga och befinner sig i en underordnad ställning i förhållande till socialtjänsten. Många saknar vårdnadshavare som kan företräda deras intressen. För dessa ungdomar har den ökade privatiseringen av barn- och ungdomsvården inte betytt ökad valfrihet. De har mycket begränsade möjligheter att själva välja på vilket vårdhem de vill bo. På samma sätt har de begränsade möjligheter att välja bort HVB som inte fungerar väl. Stefan Wiklund påpekar att de kontrollerande aspekterna i all barn- och ungdomsvård är starka, även när insatserna som inom HVB-vård förmedlas med de berördas samtycke. Det finns en gråzon mellan tvång och frivillighet, eftersom många ungdomar kan känna sig pressade att acceptera vård på frivillig grund för att undvika tvångsvård. Sammantalet finns det skäl att ställa frågan om det finns tillräckliga garantier för ungdomars trygghet och rättssäkerhet i HVB-verksamhet, mot bakgrund av den utsatta och underordnade ställning som ungdomar i denna verksamhet har. Är det tillräckligt med de regelverk som idag finns för tillstånd och tillsyn, i kombination med de krav som ställs i kommunens upphandlingar?

Sommaren 2013 presenterades delbetänkandet Privata utförare – kontroll och tillsyn av den statliga Kommunallagsutredningen, Utredningen om en kommunallag för framtiden (SOU 2013:53). Utredningen föreslår bland annat att det ska tydliggöras att kommunen har kvar huvudmannskapet för en verksamhet, även om verksamheten läggs ut på entreprenad. Man föreslår också att kommuner och landsting i framtiden ska ha en skyldighet att kontrollera och följa upp verksamhet som bedrivs av kommunala utförare och de ska anta program för övergripande mål och riktlinjer för de verksamheter som lämnas över till en privat utförare.

Dessa förslag från Kommunallagsutredningen går i rätt riktning, genom att de skärper det offentliga ansvaret för de unga människor som är placerade på HVB. Fortfarande saknas dock tydliga förslag i utredningen i syfte att stärka insynen i ekonomin för enskilda HVB-hem. Det saknas också förslag som säkerställer att inte privata utförares affärsmissiga intressen, och i synnerhet deras vinstintressen, kommer i konflikt med offentlighetsrättsliga och yrkesetiska principer, så som likabehandling, rättssäkerhet och respekt för den enskildes integritet och självbestämmande.

Fel! Okänt namn på

I ljuset av dessa brister bör ett nytt regelverk utvecklas för att säkerställa kvalitet och likvärdighet i privat HVB-verksamhet som drivs med vinstsyfte. Ett sådant förslag bör kunna utvecklas i linje med det förslag till nytt regelverk som nu diskuteras för svenska friskolor. Ett första viktigt krav bör vara att vård och behandling ersätter vinsten som syfte i bolagsordningen. Ägare bör vara seriösa och långsiktiga. Ägare bör även tydligt kunna redovisa verksamhetens ekonomi på enhetsnivå. Offentlighetsprincip och meddelarskydd ska gälla.

Stockholm den 2 oktober 2013

Lena Sommestad (S)